

KAYNAYAN KAZAN: ORTADOĞU

Prof. Dr. İsmet Giritli

I

Çeşitli halklar, dinler, diller ve kültürler mozaiki olan ve Türkiyemizin de içinde yer aldığı Ortadoğu siyadal bakımdan kaynayan bir kazan olarak niteliğini sürdürmektedir. Gerçekten hemen tamamen Müslüman unsurla meskun bu bölgede dinin arzulanan birliği ve uyumu sağlayamadığı, birçok mezheb ve siyasal akımın sınırlar tanımıyarak birbirleri ile çatıştığı ve bölgenin şiddet terör, ayaklanma ve hatta açık ve sürekli savaşlara sahne olduğu görülmektedir.

Bölgenin en önemli sorunlarından birinin Filistin sorunu ve Arap-İsrail Uyuşmazlığı olduğuna şüphe yoktur. Nitekim Araplarla İsrail arasında 1948, 1956, 1967 ve 1973'de dört defa savaşın çıktığını biliyoruz. Ne var ki kaynayan Ortadođudaki uyuşmazlıkları sadece Filistin ve İsrail'in varlığı sorununa icra etmeye kalkmak tam gerçeği görmemek olur.

Zira çok önemli ve ciddî uyuşmazlıkların Ortadoğu'nun İslam ve hatta Arap Ülkeleri arasında da mevcut olduğu inkar edilemez. Suriye ile Irak, Ürdün ile Suriye, Libya ile Suudi Arabistan ve Sudan arasındaki uyuşmazlık, İran-Irak savaşı, Batı Sahra üzerinde Fas ile Cezayir arasındaki silahlı çatışma bu sorunların belli başlıları değilmidir?

Diğer taraftan aşırı dinci akımlar da bir çok Arap Ülkesinin rejimini tehdit etmektedir. Nitekim Humeyni modeli Şii Teokrosisi bazı Arap Körfezi Ülkelerini tehdit ederken, Sünni ve Aşırı Dinci Müslüman Kardeşler Örgütü, Şubat 1982 Ayaklanmasının da ortaya

koyduğu gibi bugünkü Suriye rejimi için büyük tehlike oluşturmaktadır.

Bütün bu uyuşmazlık ve gerginliklerin artmasına karşın, Ortadoğu'nun petrol üreten ülkelerinin pazarlık güçlerine bir azalma göze çarpmakta ve bu azalma üretim fazlasından ve Arapların dünya petrol üretimindeki hissesinin azalmasından kaynaklanmakta, yiyecek maddelerini Batıdan ithal eden petrol ülkelerinin Batıya olan ihtiyaçlarının Batının onlara olan ihtiyaçlarına nazaran daha da büyük olabileceği kanaati yaygınlık kazanmaktadır.

Belli başlı Ortadoğu Ülkelerine göz attığımız zaman hepsinin -Aşırı veya İlimli olsunlar- silahlandıklarını, buna rağmen birçoğunun rejiminin sallanmakta olduğunu veya tehdit edildiğini görüyoruz.

1982'de kendisine karşı yönetilen silahlı muhalefeti bertaraf eden Suriye Başkanı Hafız Esad'ın sürekli olarak yeni tehdit ve tehlikelere maruz bulunduğu bir gerçektir. Başkanlık seçimleri için hazırlıklarını yürüten Lübnan'ın yeni Başkanının hem Suriye'yi hem de Hıristiyan unsurunu tatmin etmesi gerekmekte böyle bir uzlaşmaya dair ise ortada henüz herhangi bir emare mevcut bulunmamaktadır.

İran karşısında önemli kayıplara uğrayan komşumuz Irak'ın askeri gücünde önemli bir zayıflamanın meydana geldiğine kuşku yoktur. Diğer komşumuz İran'daki Teokratik rejimin ancak Humeyni hayatta olduğu müddetçe güvenli olacağı, Humeyni'nin sahnedan silinmesinden sonra önemli iktidar kavgasının başlayacağı sezilenmektedir.

Diğer taraftan Başkan Murarek'ın Mısır'ı, ekonomik ve demokratik sorunlarını süratle çözemediği takdirde, gelecekte kolaylıkla bir takım önemli gelecekte kolaylıkla bir takım önemli patlamalara aday olabilir. Bunun gibi Suriye-Irak düşmanlığı bütün şiddeti ile sürmekte, Irak'lılar Suriyeyi Beyrut'taki Irak Elçiliğinin bombalanmasından sorumlu tutmaktadırlar. Diğer taraftan Sünni Müslümanların Suriye'de tenkil edilmesi birçok Arap Ülkesinin tepkisini davet etmiş, Kuveyt Lübnan'daki Suriye Ordusuna verdiği parayı onaylamayı reddederken, Suudi Arabistan Suriye'yi bu yüzden açıkça takbih etmiştir.

II

İsrail'in Lübnan'a saldırısı hemen bütün dünyada büyük tepki ile karşılaşırken, İsrail ve ona yakın çevreler bu saldırının komşusu Lübnan'a karşı değil, fakat orada üslenen Filistin Kurtuluş Örgütü Gerilla ve teröristlerine karşı girişilmiş bir "Meşru müdafaa" hareketi olduğunu iddia etmektedirler.

Bu iddiaya göre, Lübnan'da üslenmiş ve büyük bir silah ve cephane yığınağı yapmış olan FKÖ, İsrail'in Lübnan ile hem hudut olan bölgesine sürekli olarak sızma ve saldırı eylemlerinde bulunarak mal ve can kaybına yol açmakta ve bu neden ile İsrail'in egemen bir Devlet olarak bu duruma daha fazla seyirci kalması imkânsız bulunmaktadır.

Diğer taraftan Birleşmiş Milletler Örgütü İsrail'in saldırısını durdurmasını ve daha evvel varılmış olan ateşkes'e uyulmasını talep ederken, İsrail komşusu Lübnan'a karşı giriştiği eylemin Birleşmiş Milletler Anayasasının 51. maddesinde yeralan ve bütün üye devletlere tanınmış bulunan "Meşru müdafaa" hakkında kaynaklandığını ileri sürmektedir.

Gerçekten son zamanlarda İsrail'e karşı girişilen şiddet eylemlerinin arttığını hatırlıyoruz. Nitekim Lübnan'a hem hudut Kuzey İsrail'deki şehir ve köylerin top ateşine tutulması, Ürdün sınırından İsrail'e teröristlerin sızması, İsrail'in çeşitli şehir ve köylerine patlayıcı madde yerleştirilerek sivil ahali arasında ve özellikle kadın ve çocuklara büyük can kaybı verdirilmesi bunun sadece bir kaç örneğidir.

Fakat bardağı taşıran esas damlanın İsrail'in Londra Büyükelçisi Shlomo Argov'a karşı Londra'da 3 Haziran 1982'de girişilen ve Büyük Elçinin ağır yaralanması ile sonuçlanan suikast teşebbüsü olduğuna şüphe yoktur.

İsrail, Lübnan'a karşı giriştiği saldırıyı haklı göstermek veya hiç olmazsa olumsuz etkilerini azaltmak için, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün ötedenberi bilinen amacının, İsrail Devletini şiddet kullanmak sureti ile yıkmak olduğunu hatırlamakta ve Lübnandaki güçlerin Temmuz 1981'de varılmış olan ateşkesi defalarca ihlâl ettik-

lerini ve bu ateş-kes dönemini Lübnan'daki güçlerin ve yığınaklarını arttırmak için kullandıklarını ileri sürerek, bütün bu hazırlık ve tahkimatın Suriye'nin yardımı ile yapıldığını, Suriye ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün fiili işgali altında bulunan Lübnan'ın ise buna karşı birşey yapamaz durumda olduğunu iddia etmektedir.

İşte FKÖ'nün giderek arttırdıkları bu "Yıprandırma savaşı" karşısında kaldığı ileri süren İsrail, vatandaşlarını ve ülkesini korumakla yükümlü ve görevli olduğunu iddia ederek Lübnan'a karşı giriştiği eylemi bir Meşru Müdafaa hareketi olarak başlattığına dünya kamuoyunu inandırmaya çalışmaktadır.

İsrail, komşusu Lübnan'a karşı giriştiği silahlı eylemin olumsuz etkilerini ve sorumluluğunu hafifletmek için, daha önce teröristlere birçok uyarılarda bulunduğunu ve fakat esas amaçları İsrail'i ortadan kaldırmak olan bu örgüte daha fazla uyarıda bulunmanın bir faydası olamayacağını ileri sürmektedir.

İsrail'in iddiasına göre, otoritesi tamamen tahrip edilen Lübnan Devlet teröristlerin kendi ülkesinde üslenmesine ve oradan istediği eylemlerde bulunmasına karşı koyacak güçte değildir.

Kanaatimizce İsrail'in kendini mazur göstermek için ileri sürdüğü bu iddiaların en ilginç yönü, saldırıya giriştiği Lübnan'ın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini saydığına ve sayacağına dair yaptığı beyandır.

Bu beyan ile girişilen saldırının nasıl bağdaşacağı hususu çözümlü gereken konulardan en başta gelenidir. Ne var ki biz kendi hesabımıza bu beyandan hiç olmazsa şu sonucu çıkarmak istiyoruz.

İsrail, Lübnan Topraklarındaki bu eylemleri sonucunda kendisini tehdit eden üsleri ve malzemeyi tahrip ettikten sonra eski sınırlarına çekilecek yeni eski İsrail Lübnan sınırına saygı gösterecektir.

Yine de İsrail'in Lübnan'a karşı giriştiği saldırının Ortadoğu'daki barışı tehdit ettiğini ve her zaman tehlikeli bir takım gelişmelere ve komplikasyonlara gebe olduğunu görmemezlikten gelmek ve bu neden ile bu saldırıyı onaylamak mümkün değildir.

III

İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesinin yol açtığı büyük can ve mal kaybına rağmen, İsrail'in Lübnan'dan tamamen çekilmesi ve bu ülkenin 1970'lerden önceki bağımsızlık ve egemenliğini tamamen kazanması halinde, yaşanan faciadan hiç olmazsa, olumlu bir sonuç elde edebilecektir. Zira İsrail'in işgalinden önce Lübnan'ın Suriye ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün işgali altında yaşadığı 1976'da egemen devlet niteliğini yitiren Lübnan'ın fiilen FKÖ ve Suriye arasında taksim edildiği inkâr edilemez. Lübnan Ordusunun Lübnan'ın sözde ulusal Başkenti olan Beyrut'un Batı kesimine girebilmesi için FKÖ'den izin almak zorunda bırakıldığı bilinmektedir.

Nitekim Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuşan Birleşmiş Milletlerdeki Lübnan temsilcisi Hasan Tueni, demecinde şu özelemleri dile getirmektedir: "Lübnan artık dost veya düşmanların çarpışmalarına sahne olmamalıdır. Lübnan, kendisi tarafından özgürlük verilenlerin ellerinde kendi özgürlüğünün tutsak haline getirilmesine izin vermemelidir. Lübnan, yalnız kendi özgürlüğünü değil, fakat aynı zamanda Demokratik ve özgür kuruluşlarını savunacak güce sahip olmalıdır.

Bilindiği gibi, FKÖ "Kara Eylül" diye bilinen yenilgi sonunda Eylül 1970'de Ürdün'den çıkarıldıktan sonra, kendine yeni bir üs aramaya girişmiş ve Demokratik Özgürlükçü bir rejime sahip olan ve fakat kuvvetli bir merkezi Hükümetle güçlü bir ordudan yoksun bulunan Lübnan'a yerleşmiş ve oradan İsrail'e karşı harekâta girişmiştir.

1975-76'da Lübnan'da patlak veren şe 18 ay kadar süren iç savaş esnasında ortalama olarak, hergün yüz kişinin öldüğünü ve 50.000'e yakın kişinin hayatlarını kaybettiğini, Lübnanlı Hristiyanların FKÖ'ye onun solcu müttefiklerine karşı Suriyeden yardım istemesi üzerine Suriye'nin 27.000 kişilik bir ordu ile Lübnan'a girdiğini ve fakat zaman ile FKÖ ile işbirliğine başlayan, kendisini davet eden Lübnanlı Hristiyanlara karşı döndüğünü biliyoruz.

Diğer taraftan Güney Lübnan'ın özellikle Beyrut, Damur Sidom ve Tir şehirlerinin milletlerarası terörizmin merkezleri ve silah yığınak yerleri haline geldiği bildirilmekte, ünlü Amerikalı gazeteci

Jack Anderson'ın deyimi ile, Beyrut bir "Terörist şehri"ne dönüşmüş bulunmaktaydı.

Nitekim İsrail'in Lübnan'ı işgalinin ilk günlerinde FKÖ'ye ait olup, ele geçirilen silahlar olarak 4.000 mühimmat 144 ağır araç, 12.506 hafif araç, 516 top, 359 haberleşme ve 795 gözleme aracının bulunduğu ve bunlar arasında bilhassa 100 adet Sovyet tankının bulunduğu gözden kaçmamış, bu arada Nato Üyesi Norveç'in 186, Kanada'nın 144 ve Portekiz'in ise sadece 68 tankı bulunduğu hatırlanmıştır.

Ayrıca FKÖ'nün önyak olması ile Lübnan'ın dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen 40 kadar terörist örgüte zorla "Ev sahibi ülke haline getirildiği FKÖ kamplarında 1980 başı ile 1981 ortası arasında Latin Amerika, Avrupa, Asya ve Afrika'da bulunan 29 ülkeye mensup eğitim gören terörist sayısının 2250'ye ulaştığı bildirilmekte, şaka yolu "Berlitz Lisan Okulu" nun ihtiyacı olan her yabancı dilden hocayı Lübnan'daki FKÖ kamplarında holaylıkla bulabileceği ifade edilmektedir.

FKÖ'nün İtalyan Kızıl Tugaylar, Alman Baader-Meinhoff, Japon Kızıl Ordu İrlanda İRA-İspanya ETA, Ermeni Asala ve Türk Dev Sol terörist örgütlerine eğitim silah ve her türlü destek sağladığı, ayrıca Ermeni Gizli Ordusu "Asala" terörist örgütünün sözcüsü Agop Agopyan'ın Beyrutta faaliyet gösterdiği ve FKÖ'nün Ermeni teröristlerine eğitim ve silah sağlamak dışında, propaganda broşürlerini basmakta yardımcı olduğu, Sovyetlerin tüm silahları vermek dışında her yıl 200 milyon dolar, Petrol Şeyhlerinin ise Ekim 1978'den itibaren FKÖ'ye her yıl 250 milyon dolar vermeyi kabul ettiği FKÖ'nün 28 ülke tarafından resmen tanıdığı 48 ülkede de, temsilcilikleri bulunduğu bu arada Papandreu'nun Aralık 1981'de FKÖ'ye Atina da elçilik statüsü tanıdığı bilinmektedir.

İşte FKÖ'nün askeri ve siyasal cephesinin ve özellikle Lübnan'daki milletlerarası terörizmin alt yapısının tahrip edilmesi, eğer Lübnan'ın egemenlik ve bağımsızlığını tekrar kazanmasında ve milletlerarası terörizmin azalmasında olumlu etkileri olursa, ancak o takdirde Lübnan'da hayatlarını kaybeden masum insanların ve çekilen ıstırapların hiç olmazsa kısmî bir bedeli alınmış olur.

IV

İsrail'in Lübnan'ı işgal girişimi ve Yaser Arafat liderliğindeki FKÖ'nün macerası nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, esas sorunun Filistin Halkına bir yurt bulmak noktasında toplandığına şüphe yoktur.

Kanaatimizce "Filistinlilere Yurt" sorunu çözümlenirken "Filistin neresidir?" sorusuna cevap vermek lâzımdır. Bilindiği gibi "Filistin binlerce yıldan beri yaşayan bir coğrafi gerçek'tir Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde Filistin Suriye eyaletine bağlanmakla birlikte, eski coğrafi varlığını sürdürmeye devam ettiğini biliyoruz.

Birinci Dünya Savaşından sonra Filistin'in "siyasal bakımdan da yeniden kurtulduğunu" ve "Manda" yönetimine terkedildiğini, sınırlarının da tarihine uygun olarak, Batı'daki Akdeniz sahilinden Mezopotamya, yani Irak sınırlarına kadar Doğuya uzandığını görüyoruz.

Filistin Trans-Ürdün Eyaletinin yönetimi Emir Abdullah'a ayrı bir statü altında verildikten sonra, bu ülke "Arap Filistini" olarak ortaya çıkmıştır.

1946'da bu bölge bağımsızlığa kavuştuğu zaman Abdullah buna "Filistin Haşemi Krallığı" adını vermek istemiş ve fakat İngiliz ileri gelenlerinin "Filistinli" deyiminin belgenin hem Arap, hem de Yahudi ahalisinin adı olduğunu hatırlaması üzerine, Bağımsız Krallığa evvela Trans-Ürdün "daha sonra da Ürdün" adını vermiştir.

Bu itibarla "Filistin" ve Filistinli" diye bilinen ülke ve halkın bugünkü Ürdün'ü oluşturduğuna şüphe yoktur.

Esasen bunun içindir ki Şubat 1972'de Ürdün Ulusal Meclisinde konuşan bizzat Kral Hüseyin dahi "İsrail'i Ürdün'den ayıran Ürdün Nehri'nin Doğu yakasında da, Batı yakasında da oturanların aynı insanlar ve aileler olduğunu söylemiştir. Bilindiği gibi West Bank-Batı Kıyı" diye bilinen Ürdün Nehri'nin Batısı 1967'de İsrail tarafından Ürdün'den alınmıştır.

24 Eylül 1980'de Amman'da beyanat veren Ürdün eski Tarım Bakanlarından Marwan al Hamoud'da "Ürdün Filistin'e nazaran bir başka Arap Devleti değildir. Ürdün Filistin'dir Filistin ise Ürdün'-

dür". Bu toprak uyumsal hüviyet ıstıraplar ümitler ve özlemler bakımından böyledir. demiştir.

Fakat FKÖ'nün Eylül 1970'de Kral Hüseyin ile çatışmasından ve bu savaşı kaybetmesinden sonra 1974'de toplanan Rabat Konferansı FKÖ'yü Filistinlilerin tek meşru temsilcisi olarak kabul ederek Kral Hüseyinin ve Ürdün'ün bu Filistinlilik niteliğini adeta inkâr etmiştir.

Ne varki ne 1970'te FKÖ ile Ürdün otoriteleri arasında cereyan eden iç savaşın, ne de FKÖ'yü Filistinlilerin tek kanuni temsilcisi olarak kabul eden 1974 Rabat Deklarasyonunun coğrafya gerçeklerini değiştirmesine imkân yoktur. Filistin tarihte nerede idi ise bugün de orada aranmak ve bulunmak lâzımdır.

"Filistin" olarak adlandırılan toprağın dökümünü yaptığımız zaman ise bunun % 16.8'inin İsrail 1967'den önceki sınırları içinde bulunduğunu 5-11 Haziran 1967'deki "Altı" gün Savaşı" esnasında İsrail'in işgal ettiği "West Bank-Batı Kıyısı" ve Gaza Şeridi'nin birlikte tüm Filistinin % 5.3'ünü oluşturduğunu, geriye % 76.9 oranındaki Filistin toprağının Ürdün Krallığı'nın sınırları içinde yer aldığını görürüz.

Kanaatimizce FKÖ'nün en büyük hatası: 1947 de Birleşmiş Milletler iradesi ile kurulan İsrail Devletinin varlığını inkâr ederek ve onu yıkmağa kalkışarak onun yerine bir Arap Filistin Devleti kurmağa ve hepsinden önemlisi Milletlerarası Terörizmini örgütlen-dirmeğe kalkışması olmuştur.

Bu mümkün olmadığına, İsrail'in ise eski sınırlarına çekilmesi Filistin Halkı'nın buraya kılıması da düşünülemezine göre, Filistin Halkına bir yurt bulma sorununun kökünden halli için, Filistin toprağını paylaşan İsrail ve Ürdün -geçmişi unutarak ve birlikte barış içinde yaşamayı kabul ederek- bu sorununu çözümlenmelerinden bir başka çıkar yol yoktur.

V

Şah rejimine Şubat 1970 da son veren komşumuz İran'daki İslâm Devriminin referandumlarda ve seçimlerde elde edilen büyük çoğunluklara rağmen, yönetimini ülke'ye bir türlü kabul ettiremedi

ve bir taraftan sorgusuz muhakemesiz idamların, diğer taraftan adı ve şahsî cinayet ve suikastlerin bu ülkeyi bir "Kan gölü" ne dönüştürdüğü görülmektedir.

Gerçekten 28 Haziran 1981'de Tahran'da bugünkü yönetim sorumlusu İran Dinci Partisinin karargâhındaki patlamada Yüksek Mahkeme Başkanı ve Parti Lideri Ayetullah Beheşti ile 72 parti sorumlusunu öldüren bomba olayından sonra, 31 Ağustos 1981'de Meclis tarafından Siyasal yönden ehliyetsiz bulunarak 21 Haziran'da azledilen eski Devlet Başkanı yerine 24 Temmuz 1981 de kullanılan 14.6 milyon oydan 12.9 milyonu oy olarak, Devlet Başkanlığına seçilen Muhammet Ali Recai ile Yeni Başbakan Dr. Muhammet Cevat Bahonar'ın başka bir suikastte hayatları'nı kaybettiklerini biliyoruz. Başsavcı Ayetullah Kuddusi 5 Eylül 1981'de katledilmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan özellikle Eski Devlet Başkanı Beni Sadrın 29 Temmuz 1981'de İran'dan kaçıp Fransa'ya iltica etmesinden sonra, Humeyni rejimine karşı içeride ve dışarıdaki şiddet olaylarının oldukça çoğaldığı ve bu anlamda olmak üzere İran'daki Humeyni Devrimine karşı bir Devrimden dahi söz edildiği görülmektedir.

İran'da giderek şiddetlenen iç iktidar çekişmesini daha iyi anlayabilmek için sahnedeki belli başlı siyasal grupları ve ideolojilerini bilmekte sadece yarar değil zorunluk vardır.

Siyasal Yelpazenin "Sağ"ını iktidarda bulunan ve Dinci Molalarda meydana gelen İran Dinci Partisi oluşturmakta ve bunun başkanlığı Ayetullah Beheşti yapmaktaydı. Bunların silahlı kanadı "Devrim Muhafızlarıdır Aşırı sağda ise Allah izleyicilerinin Partisi olarak adlandırılan fakat gerçekte bir siyasal partiden ziyade silahlı bir "Sokak grubu" olan Hizbullahlar yer almaktadır.

Merkez'de 1950'lerin Ulusal Cephe Milliyetçilerinden Liberal Demokratlara Batılaşmış Orta sınıfa ve bazı aydın din adamlarına kadar değişen çeşitli siyasal görüşleri temsil edenler bulunmakta ve bunlar eski "Devlet" Başkanı Beni Sadr'ın liderliğini arzulamaktaydılar. Fakat Beni Sadr'ın bu kanadı örgütlendirme fırsatını Fransa'ya kaçmak sureti ile tamamen yitirdiği düşünülebilir.

"Sol'da ise Sovyet taraftarı Tudeh" Komünist Partisi ile Marksist-Leninist ve Mücahiddini Halk yer almakta ve özellikle "Mücahid-

din'i Halk Örgütü" nün giderek Beni Sadr-ı desteklediği görülmektedir. Nitekim Beni Sadr'ın Fransa'ya Mücahiddinlerin lideri Rajavi ile birlikte kaçarak iltica ettiğini görüyoruz.

Eski Devlet Başkanı Beni Sadr'ın azlinden ve ülkeden kaçmasından sonra İran dinci partisi yönetimine karşı en etkili ve şiddetli karşı koymada "Mücahiddin-i halk örgütü bulunduğu için Humeyni Yönetiminin baş hedefi olmuş ve Beni Sadr'ın azlinden bu yana bu satırların yazıldığı ana kadar en az 600 örgüt üyesi idam edilerek 10.000 kadar'ı tutuklanmıştır.

Humeyni yönetimine karşı çıkanlar, Humeyni'nin din adına ve ihbara ve sorgusuz muhakemesiz tutuklamalara ve idama dayanan ve gerçekte bir "Şii Diktatörlüğü" olan bir polis devleti kurduğunu iddia etmekte ve hiçbir hukuk ve adalet kuralına dayanmayan bu kaba kuvvete karşı yine ve ancak "Silahlı şiddet" ile karşı koymak mecburiyetinde kaldıklarını beyan ederek Siyasal Cinayetler'i haklı göstermeğe çalışmaktadırlar. İşin doğrusu şudur ki: İrandaki Şah Yönetimini yıkmakta birleşenler onun yerine kurulacak Siyasal yapı: ve nitelikleri konusunda anlaşılamamışlar. Daha doğrusu bütün dizginleri ve "iktidarı Mollalara kaptırarak Şah Yönetimi esnasında uyguladıkları silahlı eylemleri bu defa Humeyni Yönetimine karşı yöneltmişlerdir. Devletin Merkez otoritesi ve Silahlı Kuvvetler din devriminin başlıca hedefleri olarak güç prestij ve morallerini yitirdikleri için, İran iktidardan yana veya İktidara karşı birtakım silahlı grupların kanlı eylemlerine sahne olmakta, bu arada çok kalabalık olmakla birlikte çok iyi örgütlenmiş bulunan Moskova taraftarı Tudeh (Komünist) Partisi Humeyni'yi destekler görünerek kendisine karşı olan grupları Mollalara ezdirmek ve doğacak boşluğu ileride doldurmak hazırlıkları içinde bulunmaktadır.

Gerçekten İran'ın ve Humeyni Yönetiminin durumu giderek daha da güçleşmekte, sayısız tutuklamalar ve idamlara ek olarak süratle büyüyen işsizlik, yüzde 60'a ulaşan enflasyon, Irak ile uzayan savaş ve milletlerarası alandaki yalnızlık İranı süratle yeni bir "Kaynama ve Patlama" noktasma sürüklemektedir.

Bu patlamanın galiplerinin ve mağluplerinin kim olacağını şimdiden kesinlikle söylemek mümkün değildir. Fakat bütün bu olaylardan komşumuz İran'ın ulusal bütünlüğünü zedeleden sıyrıla-

bileceğini zannetmek fazla iyimserlik” olur. Ayrıca İrandaki olayların bölgedeki barışı da çok yakından ilgilendirdiği muhakkaktır.

VI

Komşumuz Irak'ın 22 Eylül 1980'de Şattülarap Bölgesi'nde Irak egemenliğini İran'a kabul ettirmek ve 1975'de İran Şahı'na bıraktığı toprakları geri almak için başlattığı savaşın son zamanlarda diğer komşumuz İran lehine gelişmeler kaydettiği bilinmektedir.

Humeyni Devrimi'nin yer aldığı İran'daki karışık durumdan da yararlanmayı ve Humeyni yönetiminin Şii olan Irak nüfusunun bir bölümüne yapılan “İslam Devrimi propagandasını durdurmayı amaçlayan Irak'ın girişimi başlangıçta Irak'ın lehine cereyan etmiş ve fakat İran kısa zamanda toparlanarak ve hatta bu hücumla sarsılmış olan ulusal birliği yeniden kurmayı başararak, bir süre sonra karşı hücumla geçmeğe başlamış ve son olarak 30 Nisan 1982'de başlattığı yeni bir karşı hücum ile en az 700 mil karelik bir İran toprak parçasını Iraklılardan geri almıştır. Nihayet bu satırları yazdığımız bu anda harekâtın başında Iraklılar'ın eline geçen Hürremşehr'in tekrar İranlıların eline geçtiği yani geriye alındığı bildirilmektedir.

Irak'ın başarıya ulaşamamasının bir nedeni İran'ın Irak tarafından beklemeyen hızla toparlanması olsa bile, bir diğer nedeninin kardeş Arap ülkelerinden umduğu büyük yardımı ve desteği sağlayamaması olabilir.

Gerçekten petrol şeyhleri Irak'ın emrine 22 milyar dolar verir ve Mısır ile Ürdün Irak'a logistik destek sağlarken, Libya, Suriye ve Güney Yemen'in liderleri Irak'ı açıkça destekleyecek kadar ileri gitmişlerdir.

Bazı askeri uzmanlar Başkan Saddam Hüseyin'i İran kuvvetlerine karşı saldırmakta, insan kaybını azaltmak için, çekingen davranışını iddia ederken diğer bazı uzmanlar Sovyet silahları ile donatılmış ve Sovyetlerin askeri eğitimine tabi tutulmuş birliklerin savaş alanında fazla başarılı olamadıklarını söylemekte ve geçmiş yıllarda ordu içinde yapılan ve fakat ehliyeti değil, sadece lidere siyasal sadakati gözönünde tutan terfilerin Silahlı Kuvvetlerin moralini bozduğunu ileri sürmektedir.

Irak'ın işgal ettiği bütün toprakları geri aldıktan sonra İran'ın durum durmayacağı merak konusudur. Iraktaki nüfusun çoğunluğunu oluşturan ve sayıları 8 milyona ulaşan Şiiler'e İran isyan davetiyesi çıkarmakta ve Başkan Saddam Hüseyin'in Lâik rejimi yıkarak, onun yerine Irak'ta bir İslâm Cumhuriyeti'nin kurulmasını önermektedirler.

Savaşın bu seyri alması en çok 44 yaşındaki Başkan Saddam Hüseyin'in siyasal varlığını tehdit etmekte, İran Şahı'nın düşmesinden sonra İran Körfezi'nin güçlü adamı olmak isteyen Saddam Hüseyin'in bütün hesapları karıştığı gibi, kendisinin herhangi bir Irak Askeri ekibi tarafından düşürülebileceği ihtimalleri üzerinde durulmaktadır.

Fakat Irak-İran Savaşı'nda İran'ın sağladığı bu üstünlüğün sadece Irak'ta değil Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerinde de endişe yarattığı görülmektedir.

Nitekim Aralık 1981 de, Bahreyn'in yönetici şeyhine karşı İran'ın desteklediği bir darbe girişimi ortaya çıkmış ve bu bölgenin Muhafazakâr Arap Ül ve Emirlikleri İran'ın kendilerine de Dinci Devrimi ihrac etmelerinden korkmağa başlamışlardır.

Nitekim İran'ın geriye aldığı Hürremşehr'in sadece 50 mil ötesinde Kuveyt'in yer aldığı bilinmektedir.

Oysa Kuveyt'in Irak'ı desteklemesinden dolayı İran'ın askeri yönden zayıf fakat petrol geliri yönünden güçlü olan bu ülkeye fazla dostça duygular beslemediği ve bu neden ile Irak-İran Savaşı'nın daha geniş bir uyuşmazlığa dönüşebileceği endişesi kimsenin meçhulü değildir.

VII

İran'daki Humeyni Devriminden sonra, bu defa da İran-İrak savaşının İran'ın lehine dönmesinin İran Körfezindeki Arap ülkelerini tedirgin ettiği göze çarpmakta ve bu ülkeler arasında küçük Kuveyt ile Bahreyn Suudi Arabistan ve stratejik önemli büyük olan Oman Sultanlığı yer almaktadır.

Bu tedirginliğin başlıca nedeni, İran Körfez Ülkelerinin yöneticilerine karşı din adına sürdürdüğü propagandadır. İran ordusunun

Irak'a girerek, Başkan Saddam Hüseyin Rejimini yıkması halinde istikrarsızlık dalgasının Suriye ve diğer komşu Arap Ülkelerine yayılmasından korkulmaktadır.

Arap dünyasının "Altı Gün Savaşı" olarak adlandırılan Haziran 1967 savaşında İsrail karşısında yenik düşmesi bu bölgede dinciliğin yeniden uyanışını körüklemiş, İran'daki Humeyni Devrimi, bunu büsbütün artırmıştır.

İşte bu "Dinci Akım"ın bugünlerde Başkan Nasır'ın Mısır'da, Baasçıların da Irak ve Suriye'de kurdukları ve lâik temele dayanan Arap Milliyetçiliğini tehdit ettiği görülmektedir.

Bu aşırı dinci akım, başta komünizm olmak üzere, bütün yabancı siyasal modelleri reddetmekte ve Hazreti Muhammed'in günlerine dönülmesini önermektedir. Örneğin, İran'da camiler dolup taşmakta, gazeteler genellikle dini konulara yer vermektedir. TV'nin "Dallas" ve "Aşk Gemisi" programları yerine uzun dini yayınlara yer verdiği, kadınların çarşafı erkeklerin ise dini giysilerle sokaklarda dolaştıkları ve görevlerine gittikleri görülmektedir.

Diğer taraftan Humeyni yönetiminin Ortadoğu'nun "Şii-Sünni mezhep uyuşmazlığını körüklediği görülmekte ve bu durum nüfusunun 2/3'ü Şii olan Irak'ı tedirgin etmektedir. Esasen doğrusu istenirse Başkan Saddam Hüseyin'in İran'a karşı askeri harekâta başlamasının başlıca nedeni, İran'ın Iraklı Şiiileri tahrik etmesi olayı olmuştur.

Nitekim İran Cumhurbaşkanı Ali Khamenei Şiiliğin yakın gelecekte Irak'ta muzaffer olacağını açıkça iddia etmekte, İranlıların eline geçen Iraklı esirlerin Irak'a döndükleri zaman, dinci mücadeleyi sürdürmek için, beyinlerinin yıkandığı haber verilmektedir.

Bugün başlıca soru, Iraklı yöneticilerin temsil ettikleri Irak Milliyetçiliğinin bu mezhepçi akım karşısında dayanıp dayanamayacağıdır.

Irak bu "Dinci maceraperestli'ğe karşı Arap dünyasını uyarmaya ve kendisine yardım etmeye çağırmakta, İran Körfezin'deki istikrarsızlığın netice itibariyle sadece Sovyetlerin çıkarlarına hizmet etmesinden korkan ABD İran'ın Irak'a girmemesi ve bölgeyi fazla karıştırmaması için, Türkiye, Malezya, Pakistan ve Endonezya gibi

Arap olmayan Müslüman Ülkelerin İran-İrak uyuşmazlığında aracılıklarını istemektedir.

İran'ın Ortadoğu'nun İstikrar ve güvenliğini tehdit ettiğinin en yeni delili, son zamanlarda Bahreyn'de ortaya çıkarılan darbe girişimi sonucu, mahkûm edilen ve "Bahreyn'in kurtuluşu için İslâm Cephesi" ne ait bulunan 73 komandonun İran da eğitilip, donatılması olayı olmuştur. Bu olay üzerine Bahreyn Adası'ndan sadece 15 mil ötede petrol yatakları ile dolu sahili olan Suudi Arabistan harekete geçmiş ve Bahreyn ile ortak bir güvenlik antlaşması imzalamıştır. Diğer taraftan Kuveyt, Katar Birleşik Arap Emirlikleri ve Oman Sultanlığının da bütün bu gelişmelerden tedirginlik duydukları ve istihbarat ve güvenlik önlemlerini artırdıkları görülmektedir.

Bahreyn Adası'nın tam karşısında uzayan Suudi Arabistan sahilinin Al Hasa eyaleti: Krallığın en zengin petrol yataklarına sahip bulunmakta ve burada genellikle, Şii olan işçiler çalışmaktadır. Suudi Arabistan'ın endişesi ve iddiası, Humeyni'nin buradaki Şii'leri de tahrik etmiştir. Niekim Hac için Mekke'ye gelen İranlıların, ellerinde Humeyni'nin portreleri olduğu halde, Çürümüş Müslüman rejimlerin yıkılmasını talep eden broşür ve posterler dolaştırdıkları görülmüş: Suudilerin kutsal yerlere silahla giren bazı İranlıları tutukladıkları haber verilmiştir.

Humeyni Şiilik adına Müslüman dünyasına sözünü geçirmeye çalışırken, "Müslüman Kardeşler" adlı aşırı dinci ve fakat Sünni örgütün Humeyni'nin başlıca Arap Müttefiki olan Suriye'nin Alevi Başkanı Hafız Esad'ı tehdit ettiği ve ülkede birçok karışıklığın arkasında bulunduğu görülmektedir.

Öyle anlaşılıyor ki: İran Körfezi ve bu körfezden çıkan petrolün Batılı tüketicileri, önümüzdeki gün ve aylarda önemli bir takım gelişmeleri bekleyebilirler.

VIII

1981 yılının sonu, Sovyetlerin 1979 Aralık'ındaki Afganistan işgallerinin de ikinci yıldönümü idi. Dünya kamu oyunda yeralan haberlerden Afganistan'da Sovyet işgaline ve onun uydusu Babrak

Karma yönetimine karşı mücadelenin devam ettiğini ve Sovyetler'in bugün varlığı 110.000 kişiye ulaşan askeri kuvvet bulundurmasına ve 6.00 kadar ölü vermesine ve kim yasal maddeler dahil günümüzün her türlü silahlarını kullanmasına rağmen "Hürriyet Savaşçısı Mücahidin'lerin kontrol altında bulundukları toprak oranının arttığını öğreniyoruz.

Ayrıca Afgan Milletine karşı yürütülen bu işgal ve şiddet kampanyasının Babrak Karmal Rejimine karşı mukavemet ve muhalefeti daha da arttırdığı iktidar partisi içindeki ikiliğin ve Sovyetlerin ülkedeki askeri varlığına karşı çıkan görüşün partinin en üst kademelelerinde dile getirilmeye başlandığı anlaşılmaktadır.

Afganistan Milliyetçi Hareketinin en önemli eksikliği, birliğini ve bütünlüğünü sağlayacak liderlerden yoksun olması ve Moskova'ya ülkedeki etnik ve kabileyi farklılığı sömürmek ümidini vermesidir.

18 Kasım 1981 de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun üçüncü defa ve 23'e karşı 116 oy gibi her zamankinden daha büyük bir çoğunlukla Sovyet işgal birlikleri'nin Afganistan'dan çekilmesine karar vermesi Afganistan sorunu'nun milletlerarası seviyede de tazeliğini muhafaza ettiğini ortaya koymaktadır.

Milliyetçi Mukavemet Hareketi'nin komutada tam bir birlik sağlayamamasına rağmen, Mücahitlerin Knde har ve Herat gibi başkent Kabil'den sonra en büyük merkezleri oluşturan şehirlerde varlıklarını hissettirdikleri ve Başkent Kabil'de dahi özellikle geceleri hükümet ve Sovyet Askeri tesis ve kişilerine karşı akınların sürdürüldüğünü anlaşılmakta, ülkenin birçok taraflarında "Kurtuluş Hareketi"nin kontrolü elinde bulundurduğu Muhalefet Liderlerinin kanunlar çıkardığı, vergiler topladığı, adalet dağıtarak kamu hizmeti sağladığı yurgulanmaktadır.

Sovyetler ise: bir taraftan askeri harekâta devam eder ve dağ tepelerinde uçaklarla helikopterlerin bir şey yapamadığı gerillalara karşı kimyasal maddeler dahil her çareye başvururken, diğer taraftan siyasal seviyede Afganistan Halkını yumuşatıp kandırmaya çalışmakta ve bunun için ticaret birlikleri tarım kooperatifleri, gençlik kadın yazar gazeteci, sanatkâr ve bilim adamı gibi çeşitli kesimleri temsil eden derneklerden oluşan bir "Ulusal Vatan Cephesi" oluşturmuş bulunmaktadır.

Ne varki bunun bir "Şemsiye" kuruluş olduğunu anlayan Afganlıların bu örgüte fazla itibar etmedikleri haber verilmektedir. Diğer taraftan, Ocak 1981'de çıkarılan ve askere alınacak kişilerin sayısını ve kapsamını artıran Askeri Hizmetler Kanunu ülkede hükümet aleyhtarı gösterilere yol açmış silah altına alınarak dağlardaki kardeşlerine karşı savaşmaları istenen binlerce öğrenci ve devlet memuru okul ve işyerlerini terkederek mücahitlere katılmışlardır. Neticede 450.000 kişilik bir ordu meydana getirilmesi öngörülen kanunun, çoğu ilk fırsatta mukavemetçilere katılacak sadece 15-20.000 civarında bir kuvvet oluşturduğu görülmüştür.

Gerçekte bir Komünist partisi olan Afganistan Halkçı Demokrat partisi bünyesi içindeki halk ve parçam kanatları arasındaki çekişme devam etmekte, halkçı kanadın daha kalabalık olmasına rağmen Babrak Karmal öteki kanada mensup bulunmakta, fakat Afganistan yönetiminde bir reorganizasyon imkânı araştıran Sovyetlerin Babrak Karmal'dan vazgeçtiklerine dair yakın bir zamana kadar herhangi bir ciddi emareye rastlanmamaktadır.

Babrak Karmal'ın ise patronlarına saygısını esirgemediğini göstermek için her fırsatı değerlendirdiği ve örneğin Bulgaristan'a resmi ziyarete giderken, Moskova'da durarak 16 Aralık 1981'de Brejnev'in 75. doğum yıldönümü dolayısı ile Sovyet liderini "Afganistan Özgürlük Güneşi" madalyası ile ödüllendirildiği bildirilmektedir.

Babrak Karmal Rejiminin en büyük çabası, Başkent Kabil'in yabancılar tarafından güvenlik içinde ziyaret edilecek kadar kontrolleri altında bulunduğunu dünyaya ispatıdır. Bu amaç ile 18-20 Kasım 1981 günleri bir Sovyet Cephe Kuruluşu olan Asya Afrika Halkları Dayanışma Teşkilatı Prezidyumunun 10. Konferansı Başkent Kabil'de büyük güvenlik önlemleri arasında toplanmış, fakat bütün bu önlemlere rağmen Mücahitler Konferansın yapıldığı İntercontinental Hotel'i bir kaç roket atışına tabi tutmuşlardır.

17 milyon nüfuslu Afganistan'ın 2.5 milyonunun Babrak Karmal Rejiminden kaçarak Pakistan'a bir milyon kadarının da İran'a sığınması milletlerarası seviyede önemli bir "Göçmen Sorunu" oluşturmakta ve Afganistan sorununun tazeliğini korumasına yarsdım etmektedir.

Nitekim Avrupa Parlamentosunun 16 Aralık 1981 de kabul ettiği bir karar sureti ile Afganistan'ın yılbaşı olan ve geleneksel şekilde "Ulusal Gün" olarak kutlanan" 21 Mart'ı bu yıl, yani 21 Mart 1982 de, Afganistan günü olarak kutlamayı kararlaştırdığını ve bu suretle Sovyet işgaline karşı savaşı Afgan Halkı ile dayanışma içinde bulunduğunun vurgulanmak istendiğini biliyoruz.

Avrupa Konseyinin 21 üyesinin dünya çapında kutlamağa karar verdiği "Afganistan Günü'nün 21 Mart 1982'de çeşitli ülkelerde kutlaması dünya kamu oyunun dikkatlerini 27 Aralık 1979 da Sovyet işgalinden kaynaklanan "Afganistan Dramı'na çekmiş ve Afganistanı Unutmayınız" sloganı ile birlikte "Afganistan'daki son Durum Nedir?" sorusu daha sık kullanılmaya ve sorulmaya başlanmıştır.

Afganistan'da sivil hedeflere ve bağımsızlık ile özgürlük savaşı veren Mücahitlere karşı yoğunlaştırılan harekâta rağmen, Sovyetler Birliği'nin Afganistanı kontrol bakımından Aralık 1979 istilasından sonra ki durumdan farklı olmadığı vurgulanmakta, bununla birlikte Batılı gözlemciler önümüzdeki aylarda ve yaz başında Sovyet Askeri harekâtının yoğunlaşmasını beklemektedirler.

1982 yılının Ocak ve Şubat aylarında Kabil'in kuzeyindeki Gülbahar bölgesinde birkaç önemli liderin ve 600 kadar mücahitin hayatlarını kaybetmesine rağmen, hürriyet savaşçılarının mukavemeti etkinliğini sürdürmekte ve Fransız kaynakları; özellikle kuzey eyaletlerdeki mukavemetin geçen yılın yaz aylarından bu yana şiddetini azaltmadan devam ettiğini, konvoyların, askeri üslerin ve resmi binaların muntazaman hücumu uğradığını, Kabil'den başlayarak şehirlerdeki katil, adam kaçıma ve bombalı olaylarının devam ettiğini bildirmektedirler.

Geçen yıl özellikle Helikopterlerin hücumundan fazla müteessir olan ve zayıf veren mücahitlerin bazı bölgelerde hücumu geçmek için kendilerini helikopterlerin hücum ve silahlarından koruyacak bahar bitkilerini bekledikleri anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Sovyetler'in 1981 yılında Asya'daki Sovyet Cumhuriyetlerine beş milyon metre küp Afgan doğal gazı ihraç etmek girişimi mücahitlerin mukavemeti, sürekli hücumları ve sabotajlar yüzünden gerçekleşmemiş ve Afganistan'dan Sovyetler Birliği'ne sadece 1.17 milyar metre küp Afgan doğan gazı pompalanabilmiştir.

Bazı gözlemciler Sovyetler'in Aralık 1979'da esas itibarile çorak bir ülke olan Afganistan'ı işgallerinin bir nedeni: Stratejik önemi olsa bile, diğer nedeninin zengin doğal gaz rezervleri ve maden ile petrol potansiyeli olduğunu beyan etmektedirler.

Bir askeri uzmanın kanaatine göre, Afganistan'ın doğal gazı bir taraftan Sovyetlerin Hazar denizi bölgesinde tükenen gaz rezervlerinin yerini alırken, diğer taraftan sağladığı gelir ile Sovyetlerin askeri işgalinden doğan ağır masraflarını tamamen karşılamaktadır.

Gerçekten Ocak 1982'de Sovyetlerin Afganistan doğal gazına fiyatta % 13 bir artışı kabul etmesine rağmen, bugün de Afganistan doğan gazının 1000 metre küpü 100.3 dolara satılmakta, oysa Rusların Avrupaya sattıkları doğal gazın 100 metre küpü 180 dolar aldıkları vurgulanmaktadır.

Afganistan'ı tamamen kontrol altına alabilmek için en az 400.000 kişilik Sovyet ordusuna ihtiyaç olduğu, oysa bugün Afganistan'da bulunan Sovyet Birliklerinin 100.000 kişi civarında oldukları beyan edilmektedir.

Bunun başlıca nedeni: Sovyetlerin dünya kamuoyunun daha da büyük protesto ve tepkilerine yol açabilecek savaşı büyütmekten ziyade, ülkeyi uzun vadede ekonomik ve siyasal yönden yutmak stratejisi olduğu düşünülebilir.

Babrak Karmal Rejiminin bir takım teşvik tedbirleri ile silahlı kuvvetlerini 30.000'e çıkarmasına rağmen, Sovyetler Afgan askerlerine güvenmemekte ve eğitim gören bu askerlerden birçoğunun silahları ile birlikte Mücahitlere katıldıklarını ve yine de katılabileceklerini bilmekte ve düşünmektedir.

Bunun sonucu olarak, Sovyetlerin mücahitlere karşı kendi birliklerini kullanmayı tercih ettikleri ve ağır hava hücumları mayın ve mücahitlere yardım eden şehir ve köylere karşı akınlar düzenledikleri görülmekte, Sovyetlerin Afganistan'da halkın direnişini ezmeye çalışırken, diğer taraftan etnik gruplara Özerklik vaadinde bulunarak bunların karşı koymalarının önlenmek istendiği haber verilmektedir.

Batılı gözlemcilerin tesbitlerine göre Sovyetlerin Afganistan'daki can kaybı Amerikalıların Vietnam'dakine nazaran daha az olup 3000 ile 8000 kişi arasında bulunmaktadır.

Afganlı Mukavemet çevreleri ise Aralık 1981 de yayınladığı bir bildiri de 9000 Sovyet askeri ile 4500 Babrak Karmal Hükümeti askerinin 1981 yılında öldürüldüklerini iddia etmiş buna mukabil bu dönem zarfında 1000 kadar mücahidin ve 20.000'e kadar sivilin hayatlarını kaybettiğini kabul etmiştir.

X

Avrupa Parlamentosunun Afganistan'ın yılbaşı olan 21. Mart'ı "Afganistan Günü" olarak dünyada kutlamayı amaçlayan 17 Aralık 1981 tarihli kararı ve bu karar paralelinde ABD Kongresi ile Japon, Kenya, Panama, Tayland ve Avusturya gibi çeşitli ülke parlamentolarının kararlarının desteği ile gerçekleşen toplantılar ve yayınlar 27 Aralık 1979'da Sovyet işgalinden kaynaklanan "Afganistan Dramı'nın çeşitli görünüşlerinin Türk ve dünya kamuoyunda yeniden gözden geçirilmesine ve hatırlamasına vesile olmuştur.

Hiç şüphe yok ki Afganistan Dramı'nın en önemli sonuçlarından birisi bugün sadece Pakistandaki sayıları 2 milyonu aşan ve İran'dakiler ile birlikte 3 milyona ulaşan "Afganistanlı Mülteciler"dir.

Bu Afganlı Mültecilerin Tüm Afgan nüfusunun % 20 sini oluşturduğu, yani her beş Afganlıdan birinin Sovyet işgalinden ve Babrak Karmal'ın komünist yönetiminden vatanını, malını mülkünü bırakarak, kendini daha az tok ve fakat daha emin ve özgür hissedeceğini umduğu komşu ülkelere sığındığı anlaşılmaktadır.

Afganistan'daki erkek nüfusun "mücahit" adı ile özgürlük savaşçıları'nı oluşturduğu hatırlanırsa bu mültecilerden çok büyük çoğunluğunun kadın, çocuk ve yaşlı kimseler olduğu anlaşılır. Nitekim Afganlı mültecilerin % 70'inden fazlasının kadın ve çocuk geri kalan % 30'unun büyük kısmının ise yaşlı erkekler olduğu haber verilmektedir.

Afganistan tarihini yakından bilenler bu sessiz ve kahraman milletin tarihte hiç bir zaman esir yaşamayı kabul etmediğini, savaşacak güçte olanların ölümü göze alırken, ihtiyarlarını kadın ve çocuklarını emniyette olacaklarına inandıkları dost komşu ülkelere göndermeye razı olduklarını görüyoruz.

Gerçekten Büyük İskender Timurleng, Babur, Cengiz Han ve daha sonra Çarlık Rusya'sı ile Britanya İmparatorluğu ordularının

Afganistan'ı işgal girişimleri hep başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Aralık 1979'da başlayan Sovyet işgali de 100.000 kişilik bir işgal ordusuna, kimyevi maddeler dahil olmak üzere, çağımızın en modern silah ve savaş teknolojisinin kullanılmasına ve ülkede Sovyet uydusu "Babrak Karmal" rejiminin bulunmasına rağmen Afgan milletinin mukavemetini kıramamıştır.

Bu kahramanlığın Afgan milleti tarafından ödenen bedelinin çok yüksek olduğuna şüphe yoktur. Özgür dünyaya düşen iş, Afganistan'da bugün de cereyan eden dramın dünya ve memleket kamuoylarına duyurulmasıdır. Ocak 1980'de ve Kasım 1980'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 18'e karşı 104 ve 22'ye karşı 111 oy ile verdiği ve Sovyet Birliklerinin Afganistan çekilmesini amaçlayan kararları henüz uygulanmamış ve özellikle bunun sonucu olarak Afgan Mültecileri sorunu Bugünkü boyutlara ulaşmıştır. Bu sorunun mali yükünü hafifletmek için ABD Başkanı Reagan'ın "21 Mart'ı Afganistan Günü" olarak kutlamayı öngören ABD Kongresinin oy birliği ile aldığı kararı 10 Mart 1982'de de onaylarken Afganistanlı Mültecilere 21.3 milyon dolarlık bir ek yiyecek yardımı taahhüdünde bulunduğunu ve bu suretle ABD'nin Afganistanlı Mültecilere iki yılda ayırdığı paranın 200 milyon doları aştığını görüyoruz.

Diğer taraftan "Medecins Sans Frontieres Sınır Tanımayan Doktorlar adlı Fransız Sağlık Örgütünün Afganistan'daki sivil halka sağlık yardımında bulunduğunu ve fakat Sovyet topları ile uçaklarının sivil hedeflere ve hastanelere saldırdığına ve bu hedefleri tahrip ettiğine dair şikâyetleri Paris'te düzenlenen bir basın toplantısında dile getirdiğini öğreniyoruz. Sözcü Claude Malhuret "Bu bir Pasifikasyon savaşı değil, sivil halka karşı bir terör savaşıdır." demiştir.

XI

Yemen deyince Kuzey'de Başkenti Sana yüzölçümü 195.000 km. kare olan ve nüfusu 8.5 milyona yaklaşan ve çok defa "Kuzey Yemen olarak adlandırılan Yemen Arap Cumhuriyeti ile Güney'de: başkenti Aden şehri ve yüzölçümü 160.000 km. kare olan ve nüfusu 2 milyona yaklaşan ve "Güney Yemen olarak bilinmekle birlikte, asıl adı "Yemen Halk Demokratik Cumhuriyeti" olan Marksist-Leninist ülkeyi birbirinden ayırmak lâzımdır.

Bunlardan Kuzey'deki Yemen Arap Cumhuriyeti 18 Eylül 1962'de ölen Yemen imamı, Ahmet'in oğlu Mansur Bilah Muhammed'in 26-27 Eylül 1962 Askeri Darbesi ile devrilmesi üzerine kurulmuş, Cumhuriyetçileri Mısır Başkanı Nasır'ın İmamı da Suudi Arabistan'ın Tutması üzerine devam eden iç savaş 1967 de Suudi Arabistan ile Mısır'ın uzlaşması üzerine sona ermiştir.

Güney Yemen'deki rejimin ise İngiltere'nin buradan çekilmesi üzerine, Güney Arabistan Federasyonunu oluşturan 17 Sultanlığın 1967'de Marksist-Leninist Ulusal Kurtuluş Cephesi tarafından devrilmesi ile kurulduğunu görüyoruz.

Güney ve Kuzey Yemen'in, Batı Devletlerinin Hindistan Okyanusu'ndaki manevra gücünü ve Ortadoğu'daki petrol kaynaklarını stratejik yönden yakından ilgilendirilmesi yönünden Sovyetlerin ilgisini çektiği gözlerden kaçmamaktadır.

Batılı gözlemciler ve uzmanlar: Sovyetlerin Küba'ya ve Güney Yemen'e yığıldıkları silahlar arasındaki benzerliğe dikkati çekmekte, Kübalıların Eritre bölgesinde başarı sağladıktan sonra, bu birliklerin Güney Yemen'e nakledilebileceğini ve Oman Sultanına karşı kullanılarak bu bölgede Marksist-Leninist eğilimli Oman Halk Kurtuluş Cephesi Başkanlığında bir hükümetin kurularak, Oman'ın Arap Yarımadasına karşı bir sıçrama tahtası olarak kullanılabileceğini beyan etmektedir.

Aynı gözlemciler 1974'den beri Kübalı birliklerin Kuzey Güney Yemen sınırında yerleştirildiklerini, Sovyet Donanmasının Aden Limanı'ndaki kolaylıklardan faydalandığı ve Sokotra Adası'ndaki Sovyet deniz ve hava üslerinin kurulduğunu ve ayrıca Güney Yemen'de daha büyük ve yeni üslerin yapılmakta olduğunu haber vermektedirler. Bu durum karşısında, Suudi Arabistan Kralı Halid'in, Küba Askeri Birliklerinin Etiyopya'dan Güney Yemen'e gelmesi ve Afganistan'ın işgalinden sonra Güney Yemen'deki Sovyet Danışmanlarını çoğaltılması üzerine, A.B.D. Hükümetine bir muhtıra gönderdiği söylenmektedir.

Diğer taraftan Lübnan'da çıkan El Müstakbel Gazetesi 17 Kasım 1979 sayısında Şubat - Kasım 1979 arasında Güney Yemen'e MİG 23, MİG 21 Sukhoi-20 Sovyet uçaklarının Sovyet Pilotlarının ve 1000 kadar Sovyet danışmanının geldiğini yazmış, Mısır'ın Saut

El Arap Gazetesi de 31 Aralık 1979 sayısında Sovyetlerin 5000 kişilik bir askeri birliği Türkiye, Suriye ve Körfez üzerinden Aden'e ulaştırmak için provalar yaptığını bildirmişti.

Gerçekten İngilizlerin 1969'da Aden'den çekilmesinden sonra Sovyetlerin Güney Yemen'i bu bölgedeki dengeyi kendi çıkarları yönünden bozmak için, kullandığı gözden kaçmamaktadır. Nitekim Sovyetler 1976'da kendi çıkarlarını tehdit edebilecek bir Güney Yemen Suudi Arabistan yakınlaşmasını önlemiş ve Güney Yemen'de Afganistan'dakine benzer bir şekilde kendine çok yakın bir kanadı iktidara getirerek Eylül 1979 da Güney Yemen ile dostluk andlaşması akdetmek sureti ile Avrupalı olmayan Bir Devleti Varşova Paktı ve Comecon düzenine dahil etmiştir. Nihayet Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesinin ve Sovyet çizgisini izlemesinin önemini müdrik bulunan Sovyetler, bu konuda da büyük çaba sarfetmektedirler. Batılı gözlemciler bugün sayısı 1 milyona varan Suudi Arabistan'daki yabancı işçiler içindeki Yemenli işçilerin de ileride Suudi Arabistan'ın güvenliğini tehdit edebileceğini şaret etmektedirler.

XII

Son zamanlarda Dünya ve Türk Kamuoyunda yeralan bazı haberler Suriye'de Başkan Hafız Esad yönetimi ile "Müslüman Kardeşler" Örgütü arasındaki çekişme ve hatta kanlı mücadelenin yeniden alevlendiğini göstermektedir.

A.B.D.'nin New Hampshire Üniversitesi mensubu Dr. Alasdair Drydale son zamanlarda yayınladığı ve Mochigan Üniversitesi'nde savunduğu doktora tezine dayandırdığı bir seri makalede, Başkan Esad ile Aşırı Dinci Müslüman Kardeşler arasındaki mücadelenin temel nedenleri anlatılmaktadır.

Bu görüşe göre: Suriyedeki ulusal siyasal gücün zirvesini Baas Partisinin Bölgesel Komuta Heyeti oluşturmakta, ne var ki bu heyet ülkenin yapısına göre değil, askeri darbelerde ve özellikle Hafız Esad'ı iktidara getiren 1970 darbesinde hizmeti geçenlerden ve Hafız Esad'ın mensubu bulunduğu Alevilerden ve genellikle o bölgede oturanlardan oluştuğu iddia edilmekte, oysa 185.680 km. karelik ve 6.5 milyon nüfuslu Suriye'nin % 71.3 ünün Sünnilerden ve fakat sadece % 10.7 sinin Alevilerden meydana geldiği vurgulanmaktadır.

Diğer taraftan Başkent Şam ve Halep gibi ülkenin en büyük iki şehrinin Sünni unsuru Suriye'nin bağımsızlığını elde ettiği 1946'dan 1958'e kadar kurulan Hükümetlerde % 66 oranında temsil edilirken 8 Mart 1963 Tarihli Baas Devriminden sonra Sünni çoğunluğun Bakanlar Kurulu'ndaki oranı % 30 lara düşmüş, ayrıca 1963 den bu yana yapılan tasfiyelerde Ordudaki Sünni subaylar çıkarılmış ve hem Ordu'da Hem de Askeri Akademiye girişte bir azınlık olan Alevilere öncelik ve ağırlık tanınmıştır.

Aynı görüşe göre, Ordudaki, Sünni'lerin de fakir ailelerden ve köylerden gelmiş olmalarına önem atfedilmiş olup, bunun örneklerini şimdiki Savunma Bakanı Tlaş ve Genel Kurmay Başkanı Şihabi oluşturmaktadır.

Dr. Drydale'in iddiasına göre Hafız Esad'ın 1970 Darbesinden sonra Silahlı Kuvvetlerin politikadaki rolü Bölgesel Komuta Heyetine nazaran artmış, "Büyük Onlar" olarak bilinen ve Başkomutan Esad 20.000 kişilik Alevilerden oluşan Saray Muhafızlarına Komutanlık eden Başkan Esad'ın kardeşi Rifat'ı Başkanın kayınbiraderinin ve yeğenlerinin komutasındaki birlikleri içeren ve genellikle Alevilerden veya Sünnî olmayan merkezlerden gelen Sünnîlerden oluşan bir kip bugünkü iktidarın esas gücü olmuştur.

Aynı görüşe göre, Suriye'nin bugünkü Karışık bölgesel ve etnik durumunun başlıca nedeni: Fransa'nın iki Dünya Savaşı esnasında Suriye ve Lübnan'da izlediği sömürgeci "Böl ve Yönet" politikasının bir sonucudur. Sünnilerin Fransız sömürgecilerine karşı ayaklanmalarını Alevilere dayalı birliklere baştırmak geleneği de bu Manda Dönemine aittir.

Yine aynı görüşe göre: Suriye Fransız Emperyalizminin keyfi ve tek taraflı bir emrivakisinden meydana gelmektedir. Halepliler Musul ve Bağdat ile olan tarihi geleneksel ticaret bağlarından dolayı Irak ile siyasal birlik ararken, Şamlı aydınlar buna karşı çıkmışlar ve Mısır ile Suudi Arabistan'a yöneltmişlerdir.

İşte, bölgesel ve etnik bakımdan önemli çatlaklıklar arzeden Suriye'de 1940'ların başında kurulan ve "Birlik, Özgürlük ve Sosyalizm" gibi sloganlarla kitlelerin özlemlerini tatmin etmek isteyen Baas Partisi 1963'den itibaren iktidara gelmiş ve fakat kontrolü sivillerden askerlere kaptırdığı gibi, bir azınlığın oluşturduğu iktidar mekanizması olmuştur.

İşte Aşırı Dinci bir örgüt olan ve Sünnilerden oluşan Müslüman Kardeşler Örgütü'nün Hafız Esad Yönetimine karşı başlıca düşmanlığının nedeninin, Hafız Esad'ın iktidarını, mensubu olduğu ve Cumhurbaşkanı seçilebilmek için 1971'de Anayasa'da değişiklik yapmağa kendisini zorlayan "Alevi" unsuru dayandırılması keyfiyetinden kaynaklandığı iddia edilmektedir.

Müslüman Kardeşler Örgütünün bir diğer Muhalefet ve husumet nedeninin ise Hafız Esad yönetiminin 8 Ekim 1980 de Sovyetler ile imzaladığı 20 yıllık Dostluk ve İşbirliği Andlaşmasından ileri geldiği iddia edilmektedir. Bu antlaşmaya göre Sovyetler Bloku'nun Suriye'deki danışmanlarının 10.000'e yaklaştığını, Sovyetler Birliği'nin Suriye'ye 2 Milyar Doları aşan miktarda ve T-72 tankları ile Mig-25 ve Mig-27 uçaklarından oluşan modern silahlar sattıklarını, Moskova'nın Şam'a açtığı kredinin 500 milyon Dolarlık kısmını bağışlarken, Sovyet Donanmasının Suriye'nin Akdeniz'deki Lazkiye limanı'ndan yararlandığını ve bu faydalanmanın iki hava üssünden yararlanmayı da kapsadığını görüyoruz.

Suriyelilerin Sovyetlere sağladığı bu gibi kolaylıklar: Bir taraftan Hafız Esad Yönetiminin Sovyetler'den daha iyi şartlarla yeni ve modern silahlar elde etmek imkânını sağlarken, diğer taraftan ise Müslüman kardeşlerin muhalefetini arttırmaktadır.

XIII

Libya Başkanı Muammer Kaddafi ile Reagan yönetimi arasındaki ilişkilerin giderek daha da gerginleştiği görülmektedir. ABD'nin istihbarat kaynakları Libya Başkanının yalnız Reagan'ı değil, ABD Başkan Yardımcısı Bush, Dış işleri Bakanı Haig ve Savunma Bakanı Weinberger'i hedef alan suikastlar düzenleteceği iddiasındadırlar.

Diğer taraftan, belli başlı Avrupa başkentlerindeki ABD elçilerinin çeşitli tertipler ve tehditler altında buldukları ifade edilmekte, ABD diplomatlarına karşı girişilen silahlı saldırıların arkasında Libya'nın parmağa bulunduğu iddia edilmektedir.

ABD'ye diplomatlarına karşı düzenlenen bütün girişimlerin arkasında daima ve sadece Albay Muammer Kaddafi'yi görmeye baş-

layan ABD'nin Kaddafi yönetimine karşı dolaylı veya dolaysız bir takım önlemler veya tertipler yoluna gitmesini beklemek gayet doğaldır.

Ne varki, Kaddafi yönetiminin, Doğu Almanların katılması ile yürüttükleri güvenlik hizmetinin etkinliği ülkede gözle görülür ve elle tutulur bir siyasal muhalefetin yokluğu ve ülke dışında birleşik bir sürgündekiler Hareketi'nin mevcut olmaması Cia'nın Kaddafi'ye karşı başarılı bir darbe yapmak, veya yaptırmak şans ve hatta imkânını oldukça azaltmaktadır.

Bu neden ile Reagan yönetiminin uzun vadeli "Ekonomik baskı yolunu seçmeye karar verdiği anlaşılmaktadır.

Bu yönden alınan ilk tedbir, ilk fırsatta "Rehine" olmak tehlikesi altında yaşayan Libya'daki 200 kadar Amerikan petrol teknisyen ve işçisinin ülkeden çekilmesi ve % 70 oranında ABD teknoloji ve personeline dayanan Libya Petrol Endüstrisinin sarsıntıya uğratılmasıdır.

Tartışma konusu olan ikinci önlem, geçen yıl ürettiği petrolün % 40'ını ABD rafinerilerine satan ve karşılığında 7 milyar dolar kazanan Libyadan yapılan ham petrol alımının tamamen durdurulmasıdır. Reagan yönetiminin bazı uzmanlarına göre, dünyadaki petrol üretimi bolluğu böyle bir Ambargo için elverişli bir ortam oluşturmaktadır.

Libya'ya uygulanacak ekonomik baskı konusunda ABD'nin öngördüğü tedbirler, Libya ile yapılan tüm ticaret üzerine bir Total ambargo'yu da öngörmektedir. Gerginleşen ABD-Libya ilişkilerine rağmen ABD'nin Libyaya 1981 yılının ilk dokuz ayında yaptığı ihracatın oranı, bir yıl öncekine nazaran, iki kat artarak 610 milyon dolara ulaşmakta, fakat böyle bir ambargonun konulması halinde aynı malzemenin Amerikan şirketlerinin deniz aşırı temsilcilerinden yollanacağı ve ambargonun "Etkisiz" hale geleceği, uzmanlar tarafından ifade edilmiştir.

Reagan yönetiminin, Albay Kaddafi'nin güç ve etkisini azaltmak için Kaddafi'nin tehdidine maruz kalan Sudan ve Tunus gibi ülkelere askeri yardımı artırması ve Kaddafi'nin sızma ve yeraltı faaliyetlerine hedef olan ülkelere bilgi vermeyi amaçlayan "İstihbarat ekip-

leri” kurulması ve ABD devlet adamlarına suikast girişiminde bulunulması halinde Libya’da bulunduğu iddia edilen 14 terörist kamplarının bazılarına karşı B-52 uçakları dahil, bombardıman uçaklarının kullanılması öngörülmektedir.

Listede yer aldığı iddia edilen bütün bu girişimlerin yapılıp, yapılmayacağını ve yapılmasının bir yarar sağlayıp sağlayamayacağını kestirmek kolay değildir.

Ne var ki sadece birkaç ay öncesine kadar yılda ortalama olarak petrolden 25 milyar dolar sağlayan ve bu muazzam gelir ile bir taraftan iç reform programını finanse ederken, diğer taraftan dışarıdaki bazı maceraları kolayla destekleyen Muammer Kaddafi’nin son aylarda petrol gelirinde önemli azalmalar olduğu da inkâr edilemez. Nitekim Libya’nın petrol üretiminin 2/3 oranında azalarak, günde 1h.7 milyon varilden 600.000 varile düştüğü ifade edilmekte ve 1981 petrol gelirinin geçen yılki gelire oranla % 10 düşme kaydederek 25 milyar dolardan 12 milyar dolara düşeceği bildirilmektedir.

Bu durumun yukarıda da belirttiğimiz gibi, dünyadaki “Petrol üretim fazlasından ve buna ek olarak Kaddafi’nin petrol fiyatlarını düşürmek istememesinden kaynaklandığı söylenmekte, ABD’nin dev petrol şirketi Exxon” Libya’dan tamamen çekilmeye karar verirken, bir diğer dev şirket, “Mobil” üretimi asgariye indirmiş bulunmaktadır.

Petrol gelirindeki bu azalmanın Kaddafi’yi masraflı “Dış macera’lardan alakoyacağı söylenmekte ve örnek olarak, kendisine, 2-7 milyar dolara ve 1000 askerine mal olduğu zannedilen Cad Harekâtın’dan 5-10.000 kişilik ordusunu geri çekme olayı gösterilmektedir.

Diğer yandan, petrol gelirlerinin ani azalması karşısında Kaddafi’nin ülkesinde 1 Ekim 1981’den geçerli olmak üzere, bazı “Kemer sıkma önlemleri aldığı bildirilmektedir.

Kanaatimizce bütün mesele ABD’nin Libya liderini köşeye kısırtmak oyununun hesabını iyi yapıp yapmadığı ve bunun bazı gözlemcilerin de endişe ettiği gibi tersine tepereh, Kaddafi’yi Komünist Kampına katılmaya zorlayıp zorlamayacağıdır. Oysa Ortadoğu’da başta Türkiye olmak üzere hemen hiç kimse bir ikinci Küba arzulamaktadır.